

C E S T A J A N A C H A L O U P K A

Poetická vize ZTRACENÉ REALITY malíře Jana Chaloupka vyvolává široké spektrum představ. Jeho umělecký plán je možno chápat v rozmezí řady pozoruhodných možností: od lyricky harmonických až po nepříjemně tísnivé – od reality ztrácející se v okamžicích na pomezí bdění a spánku až po představy evokující *ztrátu* jako něco, co jde na úkor spokojenosti.

Neboť význam slova *ztráta* má ponejvíce negativní konotace, je to slovo asociující představu litości nebo rozmrzelosti nad nechtěným pozbytím čehosi. A v kontextu se slovem *realita* pak i trochu děs z hrozby zastřehného vnímání, neboť ztratit kontrolu nad realitou...?

Obtížně představitelné v každodenním běhu věcí. Avšak pro umělce, kterého všední skutečnost může jen těžko naplnit, může jít přímo o výzvu – a pro malíře Jana Chaloupka se tato výzva stala programem. Ústřední téma jeho současné tvorby bylo načrtnuto už v první polovině devadesátých let. Započal tehdy rozpracovávat původně dílčí motiv, který zraje, vyvíjí se a roste v průběhu času jeho výtvarné aktivity až po dnes, kdy se z něj stal centrální problém, jemuž se malíř věnuje výhradně.

ZTRÁTA REALITY.

Kausalita slovního spojení je zřejmá, neboť v první etapě zájmu o tuto problematiku byl ještě vztah k vnímané realitě zřetelný: název koresponduje s čím dál více mizející čitelností prvotního zobrazení – motýl se svázaným křídlem z roku 1993 a jeho postupně rozplývání v dalších letech je jasným příkladem. Zvláštní zacházení s realistickými předobrazy je pro něj

ostatně typické. Prvky v jeho pracích jsou vyvazovány z tenat obyčejnosti, divákovi je zpro-

středkováván subjektivní autorův vjem, individuální prožitek a poté osobitě interpretován:

motivy, které zpracovává, obchází a nahlíží z různých úhlů, z různé perspektivy, hraje si

s prvky, které pak použity na plátnech submisivně ustupují a podřizují se rozostření, zamlže-

ní a vzápětí jsou definitivně přetransformovány v čistou abstrakci. Dochází k morfologické

přeměně – realita sublimuje ve svůj odraz, odlesk – až do té míry, že původní prvek zůstává

dokonale zastřen, rozmělněn do naprostého vymizení, kdy výsledkem jsou už jen volně vari-

ované asociace. K tomuto bodu dovedl autor svou práci zabývající se mizející skutečností

v roce 1998 a uzavřel tak svou první tvůrčí etapu. Návaznost výsledků následujícího období,

ohraňovaného lety 1998 – 2001, se na první pohled jeví být jen volná, spíše výrazová.

Podnět, reálný předobraz, který dříve ještě byl snadno čitelný, už není blíže specifikován. Zdá

se, jakoby autor definitivně opustil teritorium zobrazování realistického světa, ani názvy

jednotlivých pláten nenapomohou k identifikaci, dešifrování »reality«, protože jsou tento-

krát minimalizovány na pouhá čísla.

Souvislosti však záhy vyplynou na povrch, »realita« totiž nevymizela docela, je jen čerpána

z odlišné roviny než v dřívějším období a je hůře srozumitelná. Autor si už nevybírá podněty

ze sfér hmotného světa, nechává se ale stále inspirovat jednou jeho nedílnou součástí: čerpá

nyní z oblasti lidských duševních procesů. I v této etapě je tedy v jeho obrazech skryt skuteč-

ný, reálný podnět – nejde však o hmatatelné prvky, jaké je známe z první fáze jeho tvorby,

ale jde tentokrát o podněty odehrávající se uvnitř, v malířově vědomí či podvědomí. Přenáší

se do nehmotného, křehkého světa emocí a pokouší se zachytit momentální situaci, okamžik

tý citový náboj nebo naopak prožitky, které se vynořují z paměti už jen jako neurčité dojmy.

K vyjádření širokého spektra nálad využívá množinu vlastních emocí – a je důležité zdůraz-

nit, že nejde vždy jen o zobrazení dynamických prožitků, exprese, ale mnohdy je popudem

i uspokojivý pocit z běžně, klidně prožitého dne. Dostává se až do existenciální roviny, nezdá

se ale, že by řešil palčivé otázky bytí, spíše jakoby konstatoval existenci jako periodu: věčně

se opakující prožívání negativ, pozitiv i lhostejností... Zákonitost Chaloupkova procesu ztráty

reality se znovu uplatňuje, autor postupuje stejným způsobem jako v první fázi. Neajautentič-

tější, prvotní emoce je skryta v prvním plánu obrazu a v dalších rovinách je pak rozpracová-

vána a následně zanášena, překrývána nánosy barvy, původní malba je rozmělněována, roz-

mlžována, variována – a záměrně ztrácena. Přesně jako klíčový lidský prožitek, který je

postupem času překrýván dalšími prožíváními událostmi a vzpomínka na něj je otupována.

Je ale latentně přítomen ve veškerých pozdějších reakcích, stejně jako v autorových plátnech

základní, nejspodnější vrstva, ona prvotní emoce, prosvítající následujícími nánosy barvy.

Mnohdy tak vzniká jakási enkláva, uzavřené území, kdy druhotnou, ale dominantní plochou

prostupují spodní barvy. Dávná realita ční nikterak nezastřena přímo v centru plátna, jako

nevybledlá, stále intenzivní vzpomínka. Jindy se proměňuje v mlhavé, matné dojmy, které

prostupují dneškem ze včerejška – jsou postřehnutelné v okrajích pláten i roztroušené na

jejich ploše – vznikají čtverce na čtvercích, záměrně ledabyle, nedůsledně provedené tak,

aby se spodní vrstva mohla na povrch znovu proradit. Stejně tak jsou odrazem subjektivních

prožitků nepravidelné mohutné linie vedené tvrdou štětkou i úzké bílé nedisciplinované lin-

ky, které jsou vedeny horizontálně skrze plátno. Zachívají se díky nerovnoměrně nanesené

podmalbě, díky původním, starším vrstvám, modelují se podle nich, přesně jako lidské chová-

ní podle vzorce vlastních zkušeností. A konečně i skvrna dokáže vyjádřit realitu nahlíženou

drobnohledem emocí, dokonce snad neadekvátněji, protože může zobrazit její ztrátu skrze

schopnost rozplývání. Obsahuje v sobě prostupnost barev, které jsou v určitém kontaktu,

přesněji řečeno konfliktu, který vzniká jejich míšením a jejich soupeřením o dominanci.

Barevné plochy se ovlivňují, přetahují se o pozornost, jsou nepoddajné a svým nesoustavným

prostupováním a vrstvením vyvolávají napětí. Ostatně to je charakteristické pro všechna

představená plátna: napětí vyvolané protiklady vrstev, barev a použitých materiálů. Předně

však napětí, které způsobuje variování prvotních afektů. Cesta, na kterou se malíř Jan Cha-

loupek vydal, je nyní u svého druhého rozcestníku, tematika mizející skutečnosti se v jejím

průběhu posunula z realistického světa do sfér abstraktnějších, hůře čitelných a srozumitel-

ných. O to více lyricky na jedné straně a konkrétních, akcentujících významů na straně druhé

do ní ale vstupuje.

Kateřina Tučková, Brno 2002

Knihkupectví a galerie OLIVA, Jiiská 7, 110 00 Praha 1

6. března – 24. března 2002